

مطالعات اسلامی

دو فصلنامه علمی - پژوهشی

نشریه دانشکده الهیات و معارف اسلامی

۸۲/۱

بهار و تابستان ۱۳۸۸

ISSN 1010-4992

فقه و اصول

حزب و تحزب در اندیشه اسلامی / دکتر بهرام اخوان کاظمی

حکم اهانت به مریم مقدس در شریعت مسیحیت / دکتر محمدرضا جواهری - دکتر سیدرضا موسوی

سقوط مجازات قصاص به سبب تملک حق قصاص / دکتر محمد ابراهیم شمس - حمیدرضا کلانتری

پژوهشی درباره نقش اجتهاد در تشخیص موضوعات احکام / سیدجعفر علوی گنابادی - دکتر محمدتقی فخلعی

اجرای حدود در عصر غیبت / حمید مسجدسرای - دکتر عابدین مؤمنی

مبنای مسؤولیت مدنی یا ضمان ناشی از تخلف از اجرای تعهد / دکتر سیدحسن وحدتی شبیری

تحلیلی از تعلیق در انحلال عقد در فقه امامیه و حقوق فرانسه / دکتر علیرضا یزدانیان

مطالعات اسلامی: فقه و اصول، سال چهل و یکم، شماره پیاپی ۸۲/۱،
بهار و تابستان ۱۳۸۸، ص ۶۹-۴۳

حکم اهانت به مریم مقدس در شریعت مسیحیت*

دکتر محمدرضا جواهری^۱

استادیار دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی مشهد

Email: Jvaheri@ferdowsi.um.ac.ir

دکتر سیدرضا موسوی

استادیار دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی مشهد

Email: mosavi-r@ferdowsi.um.ac.ir

چکیده

اهانت به شخصیت‌های مقدس هر یک از ادیان الهی، از جانب پیروان دین دیگر گفتگوی ادیان را به بن بست می کشاند. ولی احترام و تکریم آنان زمینه را برای برقراری ارتباط، تقریب ادیان و تفاهم در راه شناخت حق فراهم می آورد و آثار مثبت و سازنده‌ای دارد. آگاهی از احکام ادیان الهی در مسئله توهین به شخصیت‌های مقدس، از رویارویی و تقابل پیروان ادیان می‌کاهد و آنان را از توهین به مقدسات یکدیگر باز می‌دارد. این پژوهش فقهی درصدد است بر اساس مدارک و منابع معتبر شرعی مسیحیت، حکم اهانت به مریم مقدس را به دست آورد. از این رو نخست منابع اصلی پذیرفته شده از جانب مذاهب مسیحی شناسایی و معرفی شده و سپس فضایل مریم مقدس از درون کتاب و سنت مسیحی و آرای پاپ استخراج گردیده و در نهایت حکم و جزای توهین به این شخصیت بی‌نظیر مسیحیت استنباط و ارائه شده است.

کلید واژه‌ها: مریم، شریعت، مسیحیت، توهین، مقدسات.

* تاریخ وصول: ۱۳۸۶/۲/۸؛ تاریخ تصویب نهایی: ۱۳۸۶/۳/۲۶.

۱. نویسنده مسؤول، این مقاله، مستخرج از پایان‌نامه دکتری نویسنده است.

در مقدمه این پژوهش شایسته است مفاهیم واژه‌های شخصیت، توهین و اهانت روشن شود. شخصیت مصدر جعلی شخص است و صفات ویژه هر انسان و خصوصیات فردی وی، مجموعه عوامل باطنی شخص، نفسانیات، احساسات، عواطف و خلق و خوی مخصوص یک فرد، بزرگواری، شرافت، رفعت و درجه انسان را «شخصیت» نامند (دهخدا، ۱۴۱۸۳/۹؛ معین، ۲۰۳۲/۲؛ عمید، ۷۸۹).

ریشه توهین و اهانت تفاوت دارد؛ زیرا حروف اصلی توهین «و ه ن» و حروف اصلی اهانت «ه و ن» است، ولی به دلیل نزدیکی معانی، در فرهنگ‌های فارسی برای ترجمه و تبیین معانی یکدیگر نوشته شده‌اند (دهخدا، ۳۶۵۳/۳؛ انوری، ۶۶۴/۱؛ عبدالله، ۵۳).

توهین به معنای ضعیف گردانیدن و سست کردن (فراهیدی، ۹۲/۴؛ راغب اصفهانی، ۵۳۵؛ زمخشری، ۵۱۱؛ ابن منظور، ۴۵۳/۱۳)، تکسّر و درهم شکستن (ثعالبی، ۲۷۰؛ بعلبکی، ۸۱) تحقیر نمودن، خوار و خفیف کردن و کوچک و سبک شمردن (دهخدا، ۷۱۶۰/۵؛ معین، ۱۱۷۱/۱) آمده است. اهانت نیز به معنای استخفاف و سبک کردن، استحقار و حقیر شمردن، ضعیف و ذلیل گردانیدن (راغب اصفهانی، ۵۴۷؛ زمخشری، ۴۸۹؛ ابن منظور، ۴۳۸/۱۳ و ۴۳۹؛ طریحی، ۳۳۱/۶) استهزاء و مسخره کردن (خوری، ۱۴۱۱/۲) خوارداشتن و کوچک نمودن، پست کردن و آزرده (دهخدا، ۳۶۵۳/۳؛ معین، ۴۰۸/۱؛ عمید، ۲۱۹) است. منظور از توهین به شخصیت مریم مقدس در این پژوهش، هر گفتار، نوشتار و رفتاری است که موجب تضعیف، سست کردن، درهم شکستن، سبک شمردن و کوچک ساختن جایگاه مریم مقدس، مقام و شخصیت حقیقی و حقوقی، امتیازها و صفات معنوی ایشان در سنت مسیحیت گردد. افزون بر اوصاف پذیرفته شده و مشترک بین سه مذهب کاتولیک، ارتدوکس و پروتستان، امتیازهایی را که واتیکان و پاپ برای مریم اثبات نموده‌اند در شخصیت دینی مریم مقدس ملاحظه می‌گردد.

باسمه تعالی

حکم اهانت به مریم مقدس در شریعت مسیحیت

از: محمدرضا جواهری

عضو هیات علمی دانشگاه فردوسی مشهد

Javaheri@ferdowsi.um.oc.ir

چکیده مقاله

اهانت به شخصیت های مقدس هریک از ادیان الهی، از جانب پیروان دین دیگرگفتگوی ادیان رابه بن بست می کشاندولی احترام و تکریم آنان زمینه رابرای برقراری ارتباط ، تقریب ادیان وتفاهم درراه شناخت حق فراهم می نمایدو آثار مثبت وسازنده ای دارد. آگاهی از احکام ادیان الهی درمسئله توهین به شخصیت های مقدس، از رویارویی وتقابل پیروان ادیان می کاهدوآنان را از توهین به مقدسات یک دیگربازمی دارد. این پژوهش فقهی درصداست براساس مدارک ومنابع معتبرشرعی مسیحیت، حکم اهانت به مریم مقدس رابه دست آورد. ازاین رونخست منابع اصلی پذیرفته شده ازجانب مذاهب مسیحی شناسایی ومعرفی شده وسپس امتیازات وفضایل مریم مقدس ازدرون کتاب وسنت مسیحی وآراء پاپ استخراج گردیده ودرنهایت حکم وجزای توهین به این شخصیت مونث بی نظیرمسیحیت استنباط وارائه شده است.

درآغازپژوهش برای استنباط وتبیین حکم شرعی توهین به شخصیت مقدس حضرت مریم سلام الله علیها، بایدمنابع معتبرفقهی مسیحیت راشناسایی نمود، زیرا روشن شدن این واقعیت که بنیان احکام فقهی هرکدام از مذاهب مسیحی برچه منابعی استواراست وهرگروه چه منابعی راحجت، مقدس ومحترم می شمارد، دین پژوهان رادراستخراج حکم مسئله اهانت به مریم مقدس یاری می نماید.

مدارک ومنابع معتبر

مهم ترین منبع دارای اعتبار در نزد مسیحیان، «کتاب مقدس» است. احترام، اعتبار، مرجعیت، حجیت و ضرورت پیروی کامل از کتاب مقدس وجه اشتراک تمام مسیحیان جهان و رکن اصلی ایمان مسیحی است. همه مذاهب مسیحی در لزوم تکریم و تعظیم کتاب مقدس اتفاق نظر دارند. بنابراین لزوم پیروی از کتاب مقدس اجماعی است. کاتولیک ها (آرچیبالدر ابرتسون، ۱۱ و ۹۱ * رابرت ای. وان وورسنت، ۴۰ و ۱۲۰ و ۱۲۱ * توماس میشل، ۲۲ و ۲۳ و ۴۳ * رابرت ا. هیوم، ۳۸۲ و ۳۸۳ * اینارمولند، ۱۶۲ * کارل هاینس دشنر، ۷ و ۶)، ارتدوکس ها (تونی لین، ۱۳۸ و ۱۳۹ و ۱۴۰) و پروتستان ها (جی. لسللی دانستن، ۲۴ و ۵۰ و ۵۶ و ۱۰۲ و ۱۰۳ و ۱۳۵ * کدانات تیواری، ۱۷۴ و ۱۷۵ و ۱۷۶ * تونی لین، ۲۷۰ و ۳۲۷ و ۳۲۸ * آلیسترمک گراث، ۳۰۶ و ۳۰۷ و ۳۰۸) همگی به صدق، صحت، قداست و اعتبار کتاب مقدس، اعتقاد دارند و بر الهی و پاک از اشتباه بودن آن تصریح نموده اند (جان بایرناس، ۶۳۰ و ۶۳۱ * جیمز هاکس، ۷۱۸ و ۷۱۹ * مری جوویور، ۱۳ و ۳۷ و ۳۸ و ۳۹ * رابرت ا. هیوم، ۳ و ۳۸۴ * کدانات تیواری، ۱۵۳ * توماس میشل، ۲۶ و ۴۹ و ۵۱ * حسین توفیقی، ۱۶۳ * مایکل ب. فاستر، ۳۳۶ و ۳۳۸ و ۳۴۲). «سنت» منبع دوم برای عموم مسیحیان جهان است. علاوه بر کاتولیک ها و ارتدوکس ها که همواره بر مرجعیت و اعتبار سنت تاکید دارند (مری جوویور، ۱۲۲ تا ۱۲۴) * اینارمولند، ۴۹ و ۵۴ و ۵۵ و ۵۶ و ۸۹ * آلیسترمک گراث، ۳۵۷ و ۳۵۸ * کالیستوس ویر، ۵۲) پروتستان ها نیز مجبور به پذیرش نوعی سنت شده اند و از «متون مقدس» و «کلیسا» و «شهادت درونی روح القدس» و «نداهای پیامبرگونه» برای زندگی دینی و عمل صالح مطابق سنت مسیحی یاد می نمایند (جی. لسللی دانستن، ۸۴ تا ۸۹ و ۳۲۹ تا ۳۳۱ * کالیستوس ویر، ۴۸). به اعتقاد کاتولیک ها و شورای جهانی مسیحیان، سنت منبع جداگانه الهی افزون بر کتاب مقدس است که به خواست خدا به عنوان وحی الهی برای جبران کاستی های کتاب مقدس تعیین شده و حجیت و اعتبار آن، هم سنگ با کتاب مقدس می باشد (آلیسترمک گراث، ۲۹۶ و ۳۱۳ و ۳۱۴ * آلیسترمک گراث، ۳۵۷ و ۳۵۸ و ۳۶۰ * جوان اگریدی، ۲۰۴ و ۲۰۵ و ۲۰۶ * تونی لین، ۴۹۱ * کالیستوس ویر، ص ۴۸). سنت طرح زنده ای است که رشد و توسعه می پذیرد و قوانین شرعی جدید برای کلیسا و مسیحیان تولید می نماید. گرچه سنت از عصر رسولان و پدران کلیسا آغاز شد ولی همواره در حال شکوفایی و تکامل و پاسخ گویی به نیازهاست. تحرک، پویایی، استمرار و تداوم سنت عامل گسترش و توسعه آموزه های

مشروع وقانونی کلیسای جهانی است (اینارمولند، ۸۶ و ۸۷ و ۸۹ و ۹۰ و ۹۱)
 * اینارمولند، ۸۹ * تونی لین، ۴۹۲ * جوان اُگریدی، ۲۰۶ * لیلی مصطفوی
 کاشانی، ص ۷۸ و ۱۶۳ و ۱۶۴ * کالیستوس ویر، ص ۴۰۳ و ۴۰۴ * مجتبی
 عبدخدایی، ۵۱ * بهرام محمدیان و دیگران، ۴۰۴ و ۴۰۸). برای اثبات
 حجیت و اعتبار سنت، استمرار و پایداری آن به «کتاب مقدس» (انجیل
 متی، ۱۸/۱ تا ۲۰ * جان لاک، ۶۳ * جی. لسلای دانستن، ۳۱) و «وحی، هدایت
 و لطف الهی» (اینارمولند، ۹۰ * جوان اُگریدی، ۲۰۸) و «تجلی
 حضور، تعلیم، الهام و ارشاد کلیسا توسط روح القدس» (تونی
 لین، ۸۴ و ۱۳۹ و ۳۶۱ و ۳۶۲ * توماس میشل، ص ۵۰ و ص ۵۱ * سید محمد علی
 ابطحی، ۸۹ و ۹۵ و ۹۶ * مری جوویور، ۳۱ و ۹۳ و ۸۶) استدلال شده است.
 کلیسای کاتولیک پاپ را دارای قدرت مطلقه و نامحدود می‌شمارد که
 پیروی کامل از آراء وی وظیفه عموم مسیحیان است (هانس
 کونگ، ۹۲ و ۱۴۶ و ۱۵۲ و ۱۹۰ و ۲۳۵ و ۲۳۶ * جان بایرناس، ۶۵۲ * جان
 پالارد، ۲۴ * سارافلورز، ۱۲۲ * آلن گیربرانت، ۴۵ و ۶۰ و ۶۴ و ۷۱ و ۷۶ * وان
 لون، ۷) وی خلیفه خدا و نائب عیسی مسیح بر روی کره زمین و فوق
 امپراتور است حق الهی قانون گذاری و تشریح برای عموم مسیحیان
 از اوست (مایکل ب. فاسلتر، ۴۰۶ و ۴۰۸ * ویسل
 دورانست، ۴/۶۷۸ و ۶۸۰ و ۷۰۸ و ۱۰۸۴ * هانس کونگ، ۱۴۸ و ۲۵۱)
 * اینارمولند، ۸۷ * مکارم شیرازی و دیگران، ۵۷۸) مشروعیت،
 اعتبار و لزوم اجرای فتاوی پاپ بستگی به پذیرش مردم
 ندارد (یوحنا بطرس غوری، ۱۳۲ تا ۱۳۵) علامه یوحنا بطرس غوری مدارک
 و اسناد قدرت قانون گذاری و حق تشریح کلیسای کاتولیک به رهبری
 پاپ را، «کتاب مقدس» (انجیل یوحنا، ۲۱/۱۵ تا ۱۸ * انجیل
 متی، ۱۶/۱۳ تا ۱۹ * انجیل لوقا، ۱۰/۱۶ * اعمال رسولان، ۱۵/۲۸) و «دلیل
 عقلی» و «سنت کلیسایی» (یوحنا بطرس غوری، ۱۱۵) می‌داند. پاپ
 در اظهار نظر خویش از اشتباه پاک است. وی هیچگاه در فرمان های
 رسمی پاپی در جایگاه رهبری مسیحیان اشتباه نمی‌کند. مقام عصمت
 و خطاناپذیری پاپ یک امتیاز الهی است که در شورای جهانی مسیحیان
 ، شورای اول و دوم و اتیکان تایید و تصویب گردید (تونی
 لین، ۴۸۱ و ۴۹۳ * هانس کونگ، ۲۲۷ * اینارمولند، ۹۱ و ۹۲ * رابرت
 ای. وان و ورست، ۴۳۸) در متن تصویب شده پیرامون خطاناپذیری پاپ
 در شورای واتیکان اول برای اثبات این اصل ایمانی و عقیدتی
 بر «سنت مسیحی» و «ترفیغ و تکریم مذهب کاتولیکی» و «نجات
 مسیحیان» و «مکاشفه الهام الهی» و «تایید شورای مقدس» و «مساعدت و کمک

الهی» و «جانشینی پطرس» و «اقتدار عالی رسولی» و «انجام وظیفه تعلیم و آموزش مسیحیان» تکیه شده است (رابرت ای. وان و ورست، ۴۳۸ تا ۴۴۰ *تونی لین، ۴۸۱ *محمد رضا زبایی نژاد، ص ۲۶۷). درسند مسیحی شورای واتیکان دوم نیز، اصل «اقتدار آموزشی قدسی پاپ» در عرض «کتاب مقدس» و «سنت مقدس» به عنوان منبع سوم معتبر مسیحی شناخته شد که با هدایت روح القدس کلام خدا را دریافت می نماید و به نام عیسی مسیح آموزش می دهد (لیلی مصطفوی کاشانی، ۱۳۹ تا ۱۴۱ و ۱۴۸ و ۱۴۷). بنابراین فرمان های پاپی و آموزه های دینی پاپی، مصوبات شورای جهانی کلیسا و واتیکان و مسیحیان با حضور پاپ و تایید و تصویب وی، منبع معتبر دیگری برای شناخت شخصیت های مقدس مسیحی و حکم اهانت به آنان می باشد.

حضرت مریم علیها السلام در جایگاه برتر

مریم چهره بسیار جذاب و پراز قد است و حرمت است. پس از عیسی مسیح هیچ شخصیتی به موقعیت و جایگاه مریم مقدس نمی رسد. او بر همه رسولان و شاگردان عیسی برتری داشت (رابرت ای. وان و ورست، ۵۲۳). احترام، عزت، عظمت و جلال حضرت مریم روز به روز در بین مسیحیان رشد و افزایش یافت و به صورت سرسپردگی عمومی در آمد (جوان اگریدی، ۱۶۵). چهره انسانی و دوست داشتنی ملکه ملکوت حضرت مریم به عنوان یک زن، آن گونه که در هیئت «مریم عذرا بار دای بلند» نمایان است بی نهایت معروف و مشهور گشت، به ویژه به عنوان مددکار بی نوایان، مردم ستم دیده و بی کس (هانس کونگ، ۱۶۸) کم کم در دل عموم مردم حضرت مریم مقامی ارجمند تر و شامخ تر از خود مسیح احراز کرد به قسمی که مردم بادیده پرستش به او نگریستند و او را شفیع و واسطه خدا و انسان دانستند. برناردینوس در قرن پانزدهم میلادی در این خصوص مبنای تعلیمات خود را این طور قرار داده بود که مادر برتر از پسر است، پس مریم برتر از خداست (جان الدر، ۵۱). حضرت مریم به عنوان ملکه آسمان ارتباط با ارزشی بین عیسی و مسیحیت برقرار نمود از این رو چهره زنانه خدا را آشکار کرد و اهمیت دائمی معنوی مردمی او انکارناپذیر است. وی نخستین زن در تاریخ مسیحیت است که پیش از عیسی مسیح و نیز در زمان حیات زمینی و زمان بر صلیب رفتن و رستاخیز او زنده بود و برای همه مسیحیان، چه مرد و چه زن الگوست. او به نظر بسیاری از مسیحیان، پس از خود مسیح، دومین کسی است که آشکار کننده معنای درونی مسیحیت است (هاروی کاکس، ۷۱).

شاهکار خطرناک و بسیار ارزشمند حضرت مریم در زندگی اش پذیرش بارداری و آبستنی از روح القدس و زایش معجزه آسای عیسی مسیح است که شان و مقام عالی بی نظیری بود (هاروی کاکس، ۶۷* رابرت ای. وان و ورست، ۵۹). بدینسان مریم با پذیرش خواسته خدا که می توانست آن را رد کند چون آزاد بود، در حقیقت حادثه ای را ممکن ساخت که بدون آن مسیحیت وجود نمی یافت: «خدا» جسم گردید و در میان ماساکن شد. این «آری» مریم به هر معنایی که باشد، بیان کننده این است که مریم با اطمینان کامل به محبت خدا و اشتیاقش برای پذیرش زحمات و ننگ اجتماعی، که ناچار به این خاطر که بدون ازدواج کودکی آورده بود به او نسبت داده می شد، نقش انکارناپذیری در ماجرای نجات ایفا کرد (دنیس کلارک، ۱۰* هاروی کاکس، ۶۷ و ۶۸).

سیمای حضرت مریم در کتاب مقدس

کتاب مقدس مسیحیان از دو بخش عهد قدیم و عهد جدید تشکیل شده است. این هر دو بخش برای تمام مسیحیان ارزشمند و محترم است و برای تبیین حکم شرعی به هر دو عهد استناد می نمایند.

مریم مقدس در عهد قدیم

در عهد قدیم دو بار از مریم یاد شده است. در نخستین بار آن بشارت «حوای نوین» نهفته است. زمانی که حوا همسر حضرت آدم در دام فریب مار گرفتار گردید و در بهشت از شجره ممنوعه خورد، خدای متعال در هنگام لعنت کردن مار چنین گفت: عداوت در میان تو و زن و در میان ذریت تو و ذریت وی می گذارم. او سرتورا خواهد کوبید و تو پوشانه وی را خواهی زد (سفر پیدایش، ۳/۱۵). «ذریت زن» در تفسیر نوین نویسندگان مسیحی همان منجی پیروز و زن نیز مادر باکره وی می باشد که همان «حوای دوم» است. قدیس ژوستین شهید (وفات ۱۶۲) نخستین گواه این ادعاست. او چنین می گوید: او که از باکره مولودش انسان گردید تا آن نافرمانی را که به واسطه مار به وجود آمده بود به همان شیوه ای که آغاز شده بود پایان دهد. زیرا حوا تا آن زمان باکره ای سالم بود از سخنان مار فریفته شد و نافرمانی و مرگ را به دنیا آورد اما مریم باکره با ایمان و شادمانی پرشد آن هنگام که جبرئیل فرشته این بشارت سرور آمیز را به وی داد که روح خدا بر او خواهد آمد. قدیس ایرنیوس (وفات ۲۰۲) که اولین متفکر الهی

درباره مریم خوانده می شود این مقایسه رابه این صورت بسط
 و توسعه می دهد: حواکه زن آدم و با این حال هنوز باکره بود. . .
 نافرمانی کرد و بنابراین مرگ را بر خود و تمام نسل بشری آورد. مریم
 نیز که مانند حوا نامزد شده و در عین حال باکره بود، به وسیله
 اطاعت خویش باعث نجات خود و تمام نسل بشر گردید. . . اگرچه یکی
 نسبت به خدا نافرمانی کرد دیگری اطاعت رابه جا آورد و بنابراین
 مریم باکره شفیع و مدافع حوای باکره گردید و هم چنان که نسل
 بشر به وسیله یک باکره به مرگ محکوم شد به همین شکل نیز به واسطه
 اطاعت باکره ای دیگری تعادل می رسد. نویسندگان بعدی مسیحی
 کاربرد تفکر حوای نویین را گسترده تر کردند. قـدیس
 آمپروز (وفات ۴۲۰) می گفت: حوا مادر نسل بشر نامیده می شود اما مریم
 مادر نجات. این مقایسه رابه شکل یک قاعده کلی بیان
 می کند: مرگ از طریق حوا حیات از طریق مریم. قـدیس
 افریم (وفات ۳۷۵) گفت: شکوه دوست داشتنی انسان که از طریق
 حوا از بین رفت از طریق مردم به انسان بازگشت. این ما بود که
 پاشنه حوا را زد، این پای مریم بود که ما را الگدکوب کرد (بهرام
 حمدیان و دیگران، ۴۰۵). در حدود هفتصد سال پیش از آبستنی حضرت
 مریم نیز در عهد قدیم اشعیای نبی درباره باکره گی و وعده
 ظهور مسیح نوشت: خود خداوند به شما آیتی خواهد داد: اینکه باکره
 آبستن شده پسری خواهد زائید (اشعیاء، ۱۴/۷).

مریم مقدس در عهد جدید

گرچه مریم در عهد جدید حضور کم رنگی دارد و تنها بخشی محدود از زندگانی
 وی در کتاب مقدس گزارش شده است، اما منشأ و زیربنای ساختمان
 شخصیت مقدس وی، همان مطالب موجود در کتاب مقدس است. مریم به
 عقید یوسف درآمده بود و قبل از آن که به خانه شوهر برود به
 وسیله روح القدس آبستن شد (متی، ۱/۱۸). جبرئیل فرشته الهی
 بارداری مریم از روح القدس رابه خود وی (لوقا، ۱/۳۵) و همسرش یوسف
 (متی، ۱/۲۰) یاد آوری نمود. بنابراین باکره
 و دوشیزه (متی، ۱/۲۳ و ۲۵* لوقا، ۱/۳۴* و یوئل
 دورانست، ۳/۶۵۸* آرچیبالد رابرتسون، ۲۵* رابرت ای. وان
 و ورست، ۵۹) بود که آبستن شد و معجزه الهی روی داد و عیسی رابه
 دنیا آورد. جبرئیل امین بر مریم وارد شد (دنیس کلارک، ۹
 * لوقا، ۱/۲۶ و ۲۷* جیمز هاکس، ۲۷۸) و گفت: سلام ای کسی که مورد لطف
 هستی، خداوند با توست. مریم از آنچه فرشته گفت مضطرب شد و ندانست

که معنی سلام چیست. فرشته به او گفت: ای مریم! نترس زیرا خداوند به تولطف فرموده است تو آبتن خواهی شد و پسری خواهی زائیدی نام او را عیسی خواهی گذارد. . . مریم به فرشته گفت: این چگونه ممکن است؟ من با هیچ مردی رابطه نداشته ام. فرشته به او پاسخ داد: روح القدس بر تو خواهد آمد و قدرت خدای متعال بر تو سایه خواهد افکند. . . مریم گفت: باشد، من کنیز خداوند هستم، همانطور که تو گفتی بشود. فرشته از پیش او رفت (لوقا، ۱/۲۸ تا ۳۵). در این گفتگوی حضرت مریم با فرشته وحی الهی «برگزیدگی مریم» و «لطف الهی نسبت به وی» و «تصریح برباکره گی او» و «آبتنی با قدرت الهی و فرود روح القدس بروی» و «روحیه تسلیم و فرمانبرداری مریم» نمایانگر شخصیت مقدس حضرت مریم است. مریم با الیزابت مادر یحیی دیدار کرد، به خانه زکریا وارد شد بر الیزابت سلام کرد الیزابت با شنیدن سلام مریم بچه در رحمش تکان خورد و از روح القدس پر شد و با صدای بلند به مریم گفت: تو در بین زنان «متبارک» هستی و مبارک است ثمره رحم تو! من کی هستم که مادر خداوندم به دیدنم بیاید؟ همین که سلام توبه گوش من رسید بچه از شادی در رحم من تکان خورد (لوقا، ۱/۳۹ تا ۴۴). در این گفتگوی دوزن با ایمان و تقوی، مادر پیامبر خدا یحیی، مریم را وجودی «متبارک» و «مادر خداوند» نامیده و با دریافت سلام مریم از روح القدس پر شده است. در پایان این گفتگو، حضرت مریم سخنی گفت که مهم ترین سخن وی درون کتاب مقدس است. (هاروی کاکس، ۶۹ و ۷۰). در این سخن خودش را کنیز حقیر و ناچیز خدا شمرده و خدا را به دلیل لطفش بر خود ستوده و تاثیر مهمی را که عیسی بر جهان خواهد گذاشت پیشگویی نموده است. مهم ترین سخنی که در کتاب مقدس از حضرت مریم مادر عیسی مسیح آمده است همین سخنان آتشین یک انقلابی بزرگ است. او در این سخن تاثیری مهمی را که عیسی مسیح بر جهان خواهد گذاشت پیشگویی نموده و چند نمونه از اقدامات انقلابی آن حضرت را برمی شمارد. وی در این سخن که به سرود مریم شهرت یافت می گوید: جان من خداوند را می ستاید* و روح من در نجات دهنده من، خدا، شادی می کند* چون او به کنیز ناچیز خود نظر لطف داشته است. از این پس همه نسل ما را خوشبخت خواهند خواند* زیرا آن قادر مطلق کارهای بزرگی برای من کرده است. نام او مقدس است* رحمت او پشت در پشت برای کسانی است که از اومی ترسند* دست خداوند با قدرت کار کرده است* متکبران را با خیالات دلشان تار و مار کرده* و زورمندان

را از تخت های شان به زیرافکنده* و فروتنان را سربلند کرده است.* گرسنگان را با چیزهای نیکو سیر نموده* و ثروتمندان را تهی دست روانه کرده است* به خاطر محبت پایدار خود،* از بنده خود اسرائیل حمایت کرده است* همانطور که به اجداد ما یعنی به ابراهیم و به اولاد او تا به ابد وعده داد (لوقا، ۱/۴۶ تا ۵۵). این گزارش از کارها و اقدامات انقلابی عیسی مسیح از مادرش حضرت مریم یک گزارش واقعی از زندگانی یک انقلابی بزرگ است. فروپاشی حکومت دیکتاتورها و نابودی طاغوت ها و زورمندان، تارومار کردن متکبران و گردن کشان، گرفتن ثروت سرمایه داران و سیر نمودن گرسنگان بخشی از اقدامات زیربنایی و بنیادی عیسی مسیح در راستای انقلاب اجتماعی و سیاسی دینی است. هاروی کاکس با اشاره به این سخن حضرت مریم می گوید: این سروده که «تسبیح مریم» خوانده می شود، ارزش های فرمانبرداری و تسلیم خدا بودن را به شدت ارج می نهد. در اینجا مریم از پراکنده کردن متکبران، خوار کردن حاکمان امپراتوری، غذا دادن به گرسنگان و دست خالی روانه کردن ثروتمندان سخن می گوید. هیچ عجیب نیست که مریم گاهی الهام بخش جنبش هایی از نوع قیام اجتماعی بوده باشد. برای مثال گروه های انقلابی روستایی مکزیکی امیلیانو زاپاتا **Emiliano Zapata** در مکزیکو سیتی در حالی راهپیمایی می کنند که تصاویری از خانم گوادالوپ **Guadalupe** یکی از ظهورهای مریم را در نوآرهای کلاه های خود قرار داده اند (هاروی کاکس، ۷۰ و ۷۱). مریم سه ماه نزد الیزابت ماند و سپس به منزل خود بازگشت (لوقا، ۱/۵۶). وی در عصر زمامداری هیرو دیس در بیت لحم عیسی را به دنیا آورد (متی، ۱/۲ * لوقا، ۱/۲ تا ۷) گفتگوی فرشته با چوپانان در اطراف جایگاه زایش عیسی را شنید و درباره آن عمیقاً اندیشید (لوقا، ۲/۸ تا ۱۹). جوسیانو که از مشرق برای دیدن و پرستش عیسی به اورشلیم آمده بودند در بیت لحم حضرت مریم و عیسی را دیدند بی نهایت خوشحال شده به روی در افتاده او را پرستش کردند و هدایای خود را به او تقدیم نمودند (متی، ۲/۱ تا ۱۲) مریم با همسر و فرزندش به مصر (متی، ۲/۱۳ تا ۱۵) و از آنجا به ناصره رفت و در آنجا ساکن گردید (متی، ۲/۲۳). در دامن مریم، عیسی بزرگ و تربیت شده رسالت و پیامبری برانگیخته شد و مردم را دعوت کرد و زمانی که به صلیب کشیده شد در پای دار فرزندش حاضر بود و در دورنج عیسی را مشاهده نمود و وقتی عیسی مادر خود را دید که کنار یوحنا شاگردی که دوستش می داشت ایستاده

است به مادرگفت: مادر این پسر توست و به شاگرد خود گفت: این مادر توست و یوحنا و رابه خانه خود برد (یوحنا، ۱۹/۲۵ تا ۲۷). گرچه در کتاب مقدس دو بر خور در ازدواج عیسی نسبت به مادرش گزارش شده است (متی، ۱۲/۴۶ تا ۵۰ * مرقس، ۳/۳۱ تا ۳۵ * لوقا، ۸/۱۹ تا ۲۱ * یوحنا، ۲/۱ تا ۵) اما در آستانه رحلت زمانی که روی صلیب رنج می دید مادر خود را از یاد نبرد و شاگرد محبوب خود یوحنا را مامور نگهداری او نمود (یوحنا، ۱۹/۲۵ تا ۲۷ * دنیس کلارک، ۲۷۶).

سیر صعودی احترام مریم مقدس در کلیسا

اعتبار، احترام و قداست حضرت مریم در نزد مسیحیان و در کلیسا به تدریج افزایش یافت. سران مسیحیان جهان در شوراهای عمومی، «احکام» جدیدی درباره حضرت مریم صادر کردند و تصمیمات مهمی گرفتند. وی در الهیات مسیحی و زندگانی کلیسایی موقعیت خاصی پیدا کرد. کلیسا «چهار حقیقت» را درباره حضرت مریم به شیوه ای رسمی و جدی اعلام کرده است: «مادر خدا» و «بکارت مادام العمر» و «لقاح مطهر و آزادی از گناه نخستین» و «صعود به آسمان». این چهار امتیاز در اصول دین مسیحیت قرار گرفت و اعتقاد و ایمان به آنها بر همگان لازم شمرده شد. به سال ۴۳۱ م سومین شورای جهانی کلیسا در افسس تشکیل شد در متن بیانیه ای که این شورا صادر کرد پس از تاکید بر خدای کامل و انسان کامل بودن عیسی مسیح و همذاتی خدای پسر و پدر آمده است: بر طبق این ادراک از وحدت اختلاط ناپذیر و طبیعت، ما اعتراف می کنیم که باکره مقدس مادر خداست، زیرا کلمه خدا متجسم و انسان شد و از زمان لقاح خود کلمه بدنی را که از مریم مقدس گرفته بود با خود متحد کرد (تونی لین، ۹۷). بنابراین شورای افسس «مادر خدا» را به جای «مادر مسیح» به کار برد و قداست حضرت مریم را افزایش داد و از ایشان بالقب مادر خدا یاد کرد (ویسل دورانست، ۴/۱۰۰۲ * هانس کونگ، ۱۶۷ * اینار مولند، ۵۲) اعتقادنامه ای که شورای کلسدون به سال ۴۵۱ م تصویب کرد درباره باکره گی و مادر خدا بودن عیسی مسیح می گوید: عیسی مسیح پیش از خلقت جهان، از خدای پدر در مقام خدا به وجود آمده بود که در روزهای آخر از مریم «باکره»، «مادر خدا» همچون انسان به دنیا آمد (تونی لین، ۱۰۵). در دومین شورای قسطنطنیه به سال ۵۵۳ م آموزه «بکارت همیشگی» حضرت مریم در آموزه های رسمی کلیسا قرار گرفت بنابراین او پیش از تولد عیسی و در حال تولد و پس

از آن تا آخر عمر باکره بوده است (اینارمولند، ۵۲ و ۵۳ و ۹۷) کاتولیک هابرای تثبیت آموزه همیشه باکره بودن حضرت مریم آنچه در کتاب مقدس درباره خواهران و برادران عیسی مسیح بود به خویشاوندان وی تاویل نمودند (محمد رضا زیبایی نژاد، ۲۴۵* اینارمولند، ۹۷). در نوزدهمین شورای عمومی جهانی کلیسا، شورای ترنت در قرن ششم میلادی به طور کلی مریم مقدس عاری از گناه نخستین شناخته شد (تونی لین، ۳۶۰ و ۳۶۱ و ۴۷۶* محمد رضا زیبایی نژاد، ۲۸). در قرن هفتم عصمت و عاری از گناه بودن مریم باکره پذیرش عمومی یافت، جای این سوال وجود داشت که چه زمانی وی از گناه وارسته شده است؟ داتراسکوتوس این نظر را مطرح کرد که لقاح حضرت مریم لقاح مطهر بوده است و از همان لحظه لقاح، وی از هر گناهی پاک بوده است. در سال ۱۸۵۴م پاپ پیوس نهم در یک فرمان پاپی آموزه لقاح مطهر و آبستنی معصومانه رایگی از اصول ایمانی کلیسا قرار داد (تونی لین، ۴۷۶* ویل دورانت، ۱۰۰۴/۴). او حکم کرد که مادر عیسی از همه لوازم سقوط آدم و نتایج گناه آلود برای بقیه انسانیت کاملاً پاک است. این حکم اوج احترام روز افزون به مریم از نیمه دوم قرون وسطاست (رابرت ای. وان وورست، ۴۴۷* تونی لین، ۴۷۶ و ۴۷۷). او قاعده ای وضع کرد و مسئله عصمت و طهارت مریم عذر را مطرح نمود و آن رایگی از اصول دین مسیحیت اعلام داشت (اینارمولند، ۹۷). بر طبق این اصل هر کاتولیک مومنی باید معتقد شود که مریم، مادر عیسی، برای آن که اهلیت و استحقاق مادری عیسی را داشته باشد از گناه اصلی و ذنب ازلی پاک بوده و بالفطره طاهر و معصوم متولد شده است (جان بایرناس، ۶۹۱). متن فرمان پاپی پیوس نهم چنین بود: از آنجاکه مابا تواضع و روزه، هرگز از تقدیم دعاها و خود و کلیسای خود را برای پذیرش روح القدس دست برنداشته ایم، تا از روی لطف، ذهن ما را با قدرت روح القدس هدایت و تقویت کند، پس از کمک خواستن از همه سپاه آسمانی و توسل در حال زانو زدن به روح القدس فارقلیط، با الهام او و برای احترام به تثلیث مقدس و تقسیم ناپذیر و برای شکوه وزینت «باکره مقدس»، «مادر خدا»، و برای ستایش ایمان کاتولیکی و برای ترویج دین مسیحی، با اقتدار خود ما، اعلام و اظهار و تعریف می کنیم: مریم باکره متبارک از همان نخستین لحظه لقاح و بارداری اش، به فیض و رحمت ویژه و بی نظیر خدای قادر مطلق، نظریه فضیلت و شایستگی های عیسی مسیح منجی بشریت از هر اثر گناه اولیه حفظ شده و مطهر و مبرا بوده

است. این آموزه، اعتقادی است که خدا آن را وحی کرده و توسط خدامکشوف شده است. بنابراین همه مومنان باید از صمیم قلب و پیوسته به این آموزه ایمان داشته باشند (رابرت ای. وان وورست، ۴۴۷ و ۴۴۸* تونی لین، ۴۷۶ و ۴۷۷). این اصل لقاح مطهر و آبستنی معصومانه از اصول ایمانی اصلاح نشدنی و خطاناپذیر پاپی و دائمی کلیسا است (تونی لین، ۴۷۵). در شورای واتیکانی اول ۱۸۷۰ م آموزه لقاح مطهر یکی از ارکان مسیحیت شناخته شد (پطرس بستانی، ۷۸۴/۵* تونی لین، ۴۷۸). پاپ لئوس یازدهم در ۱۸۹۱ م در مجشنامه پاپی اعلام داشت: همان گونه که خدا خود اراده کرده است، هیچ چیزی جز به وسیله مریم از سوی او به ما بخشیده نمی شود. بنابراین همانطور که هیچ کس جز به وسیله پسر نمی تواند به پدر اعلی نزدیک شود، به همین صورت نیز هیچ کس جز توسط مادر مسیح، نمی تواند به پسر نزدیک شود (تونی لین، ۴۸۴).

باور «صعود و معراج حضرت مریم» نخستین بار در قرن چهارم میلادی در کتاب «مراجعت مریم مقدس» منسوب به پاپ هیلاریوس مطرح شده است، مریم که پس از به صلیب کشیدن عیسی و رستاخیز و صعود وی زنده بوده است ۲۲ سال پس از مرگ عیسی مسیح توسط فرشتگان به آسمان برده شده است (جلال الدین آشتیانی، ۱۴۶). در قرن بیستم پاپ پیوس دوازدهم در سال ۱۹۵۰ م در مرامنامه رسالتی خود، باور «صعود و معراج حضرت مریم پس از مرگ» را جزو اصول ایمانی مسیحیت و عقیده دینی ضروری تعریف نمود (اینارمولند، ۱۸۰* تونی لین، ۴۱۷ و ۴۱۸ و ۴۸۳). کارل گوستاو یونگ Carl Gustar Jung زمانی نوشت: اعلام عقیده «صعود مریم» در سال ۱۹۵۰ مهم ترین حادثه در جهان مسیحیت از زمان اصطلاحات بود چون جنس مونث راتا مکان امنی در الهیت بالابرد (هاروی کاکس، ۷۱). در بیانیه و مرامنامه رسالتی پاپ پیوس دوازدهم آمده است: از آنجاکه عیسی مسیح قادر بوده حضرت مریم را چنان مکرّم بدارد که وی را از فساد قبر محفوظ نگاه دارد، ما باید ایمان داشته باشیم که وی چنین کرده است. . . . مادر شوکت مند خدا. . . در نهایت به عنوان تاجی که مکمل امتیازهای او بود، برای اینکه از فساد قبر در امان ماند، همچون پسر خود که قبل از وی چنین شد، برای غلبه بر مرگ، باید با بدن و جان خود در جلال الهی ملکوتی برافراشته می شد تا در آنجا، بردست راست خود، پادشاه نامیرای همه اعصار، همچون ملکه حکمروایی کند (تونی لین، ۴۸۳). پاپ پیوس دوازدهم چند بار ویژگی های مربوط به مریم

رادر دینداری عمومی مورد التفات و تایید قرار داد. وی در هشتم دسامبر سال ۱۹۴۲م سراسر جهان را به قلب پاک مریم اهدا کرد تا به آرزوی مریم در مادونای فائمه تحقق بخشیده باشد. ابتدا پرتغال به تنهایی در هفتمه های اول این اهدا دریافت کرد بعد در ۱۹۴۷م این امر برای کانادا تکرار شد و نیز در ۱۹۴۹م برای انگلستان، در ۱۹۵۰م برای فرانسه و در ۱۹۴۴م برای آلمان. پرستش قلب مقدس مریم به اضافه قلب مقدس عیسی جنبه قابل توجهی از دین داری مریمی است که به وسیله پاپ تثبیت شده است (اینارمولند، ۱۸۱). در شورای واتیکانی دوم ۱۹۶۵م آموزه مریم در فصل نهایی سند قرار گرفت و در آن تمام آموزه های سنتی در مورد مریم، از جمله آموزه های لقاح مطهر و صعود وی به آسمان مجدداً تصدیق شد، نقش مریم در امر نجات به روشنی تعریف گردید و تصریح شد رضایت خاطر وی برای تجسم عیسی ضرورت داشت و وی فعالانه در امر نجات انسان ها با مسیح همکاری دارد و وی به جهان حیات می بخشد، مرگ توسط حوا و حیات توسط مریم نازل شده است. هنگامیکه عیسی بر صلیب رنج می کشید وی نیز در رنج کشیدن با عیسی با وی متحد گشت. مریم شفیع است یعنی کسی که بین ما و خدا شفاعت می کند و این به هیچ وجه واسطه بودن مسیح را کم رنگ نمی سازد یا آن را خدشه دار نمی کند بلکه قدرت آن را نشان می دهد (تونی لین، ۴۹۰* بهرام محمدیان و دیگران، ۴۱۰). ویل دورانت درباره جایگاه مریم در مسیحیت و رشد پایگاه مردمی مریم در مسیحیت نوشته است: خود مردم در باغ معنوی قرون وسطی، زیباترین گل را به وجود آوردند و مریم را محبوب ترین شخصیت تاریخ کردند. . . مردم، به میل و نظر خویش، رعبهایی را که علمای الهی توصیف کرده بودند به کمک شفقت مادر مسیح کاهش دادند. از این گناهکاران برای تقرّب به مسیح دست به دامان مریم می زدند که هیچ کس را از در نمی راند و فرزندش نمی توانست شفاعت او را بپذیرد. رهبانی کایساریوس نام، اهل هایسترباخ نقل می کند. . . یکی از برادران عامی فرقه سیستریان را شنید که در مناجات خویش به عیسی می گفت: خداوندا اگر تو مرا از بند این وسوسه نرهانی شکایت تو را به مادرت خواهم کرد. مومنان آن قدر مریم عذرا را شفیع می ساختند و به درگاهش دعا می کردند که عیسی در اذهان مردم به صورت مردی حسود درآمده بود. . . در واقع مادر، یعنی قدیمی ترین شخص در آیین پرستش به صورت سومین اقنوم از اقانیم ثلاثه جدیدی درآمد. همه کس در تمجید و عشق نسبت به وی شریک شد. . .

احساساتی ترین اشعار قرون وسطی سرود روحانی ای بود که باشعور و گرمی تمام جلالش را اعلام می داشت و کمکش را خواستار می شد. صورت هایی از وی همه جا، حتی در گوشه معابر، چهار راهها و کشتزارها نصب شد. سرانجام در قرون دوازدهم و سیزدهم، با عالی ترین تجلیات احساسات مذهبی در تاریخ، فقیر و غنی، خرد و کلان، روحانی و عوام، و هنرمند و صنعتگر اندوخته ها و مهارت های خویش را برای تجلیل و تکریم مریم در هزاران کلیسای فخیم به کار بردند. این کلیساها تقریباً همه به نام وی بودند یا نمازخانه مخصوصی را به عنوان باشکوه ترین قسمت کلیسا به زیارتگاه وی اختصاص داده بودند. دین جدیدی پدید آمده بود و شاید مذهب کاتولیک با جذب این کیش نوین پایدار ماند. یک انجیل مریم به وجود آمد که مقامات شرع را در آن دستی نبود عقل از تصور آن حیران می ماند و لطافت آن به وصف در نمی آمد. مردم افسانه ها را خلق می کردند و رهبان ها آنها را به کتابت درمی آوردند. ویل دورانت در ادامه گزارش مریم گرائی مسیحی مردمی تعدادی از داستان های پیرامون قدرت و شفاعت مریم را آورده و می نویسد: کلیسایی توانست به این گونه داستان ها روی موافقت نشان دهد، لکن حوادث مهم زندگانی مریم را به صورت جشن ها و اعیاد بزرگی در آورد، از آن جمله بود: عید بشارت، عید دیدار مریم، تطهیر عذرا و عید صعود مریم. . . . مریم پرستی مذهب کاتولیک را از صورت یک مذهب رعب آور که شاید برای قرون تیرگی ضروری بود به یک مذهب ترحم و محبت مبدل کرد. . . . کلیسا در هنرهای زیبا و سرودهای روحانی و لیتورژی، از سر عقل، جایی برای مریم پرستی باز کرد (ویل دورانت، ۱۰۰۲/۴ تا ۱۰۰۰). حرمت و قداست فوق العاده و بی انتهای مریم در بین مسیحیان از گفتار و رفتار آنان روشن می گردد جشن ها و اعیادی که به نام ویاد حضرت مریم در مسیحیت به وجود آمدنشان تعظیم و تکریم فراوان و بی حد و حصر مسیحیان برای مریم است. علاوه بر جشن های عید بشارت، عید دیدار مریم، عید بارداری پاک (هاروی کاکس، ۲۸) و عید صعود جسمانی و روحانی مریم به آسمان (جان الدر، ۵۱) پاپ پیوس دوازدهم جشنواره جدیدی را به افتخار مریم به عنوان «ملکه آسمان و زمین» پی ریزی کرد که باید درسی و یکم ماه مه هر سال برگزار شود، این مکملی است برای جشن مسیح پادشاه که از سابق برگزار می شده است (اینارمولند، ۱۸۱). هاروی کاکس با اشاره به برخی اختلافات بین

مذاهب مسیحی پیرامون حضرت مریم می نویسد: با وجود این اختلافات عقیدتی درباره مریم، اما او با زهم تقریباً در میان همه مسیحیان چهره ای بسیار محبوب و محترم است. او یک چهره محوری برای پرستش عمومی و موضوع مناسبی برای هنرمندان است (صدها تصویر مریم مربوط به رنسانس ایتالیا را در نظر آورید). او در چوب، سنگ، پلاستیک و سیمان، در حالی که نوزادی را در بغل گرفته و یا بدون وی، بر روی داشبورد اتومبیل ها و طاغچه ها و در باغ ها، حیاط های جلو و سرداب ها، در هر جای جهان به صورت آرامی ایستاده است. برخی از مردم معتقدند که او با زدرمکنان هایی مانند لورد و فاطیما و اخیراً مدیوگوری در یوگوسلاوی، به منظور الهام، تشویق و آموزش کسانی که خواهند شنید، ظاهر می شود. پس از «دعای خداوند» که عیسی به شاگردانش تعلیم داد، «دعای سلام بر مریم» احتمالاً بیش از هر دعای دیگری در جهان مسیحیت خوانده می شود (هاروی کاکس، ۶۸ و ۶۹). کارل هاینس دشنر در زمینه حضور و نقش مریم مقدس در نبردهای مسیحیان می گوید: به نام عیسی مسیح و به نام مادر مقدس، در همه جبهه ها، اسقف های اسپانیا شادی می کردند. . درست مانند جنگ حبشه، برای سربازان فرانکونی از مادر مقدس نقش مهمی بازی می کرد، مدافعان شهر الکازار و حتی فرمانده آنها، همگی خود را سربازان و فدائیان مریم مقدس می دانستند یا آنگونه که اسقف دیازه ی. گومارس گفته است: جنگجویان مانجات دهنده مریم با کره اند و فاتح دشمن نابکار. رزمندگان صلیبی شمایل مریم مقدس را در سوگواری حامل می کردند (کارل هاینس دشنر، ۳۷ و ۳۸).

حکم اهانت به مریم مقدس

تصور جایگاه بی نظیری که مسیحیت برای تنها شخصیت مقدس مونث مهم خویش قائل است راهنمای پژوهشگران دینی به سوی درک حکم انکار مقامات، فضایل و درجات مریم مقدس و اهانت به این شخصیت مقدس بزرگ است. دختر باکره ای که روح القدس بروی وارد شد و آبستنی و زایش معجزه آسای عیسی مسیح خداوند را پذیرفت، با ولادت حضرت عیسی در به وجود آوردن دین مسیحیت نقش اساسی داشت، جبرئیل امین بروی نازل شده است و در رنج های دوران بعثت عیسی و به صلیب کشیدن وی شریک بوده و مسیحیان جهان او را «پاک از گناه» و «مادر خدا» و «ملکه آسمان و زمین» و «شریک عیسی در نجات بشر» می نامند هرگز اسائه ادب و بی حرمتی رانمی پذیرد کوچکترین

اهانت به وی گناه بسیار بزرگ و جرم سنگین و خطرناک است. امتیازات فراوان و ارزشمند و صفات ویژه الهی بی نظیر، زیربنای تعظیم و تکریم و تقدیس حضرت مریم شده و همگان را به تجلیل و بزرگداشت وی واداشته است. این امتیازات چنان قداست و قدرتی به مریم داد که سرکشان و شکاکان و هجاگویان و کفرگویان را نیز از بی حرمتی به وی بازداشت و در عمل اهانت به وی غیر ممکن گردید. ویل دوران این سطح گریزازبی حرمتی و اهانت گریزی را گزارش کرده است: سرکشان چون آبلار، سردر برابر مریم خم کردند. هجاگویانی چون روتبوف و شکاکان لاف و گزاف گویی مانند دانشوران خانه به دوش هرگز جرئت نکردند کلمه ای نسبت به اوبی حرمتی نمایند. شهسواران قسم خوردند که خود را وقف خدمت وی کنند و شهرها کلیدهای خود را در پای تنیدیس وی می نهادند. طبقه بورژوازی در حال رشد مریم را مظهر تقدیس مادری و خانواده دید. مردان خشن اصناف، حتی دلاوران کفرگوی سربازخانه ها و میدان های جنگ، در برداشتن دعابه درگاه مریم و نهادن تحف به پای پیکره اوبادختران دهاتی و مادران محرومیت چشیده رقابت می کردند (ویل دوران، ۱۰۰۳/۴). کایساریوس راهب اهل هایسترباخ می گوید: شیطان جوانی را فریفت تا به امید ثروتی سرشار مسیح را انکار کند، لکن هرچه وسوسه کرد جوان حاضر به انکار مریم نشد. هنگامی که جوان توبه کرد، مریم عذر افرزند خویش را ترغیب کرد تا جوان را ببخشد (ویل دوران، ۱۰۰۲/۴ و ۱۰۰۳). مسیحیان عدم پذیرش هر یک از امتیازات مریم مقدس را نکوهش کرده و مستوجب مجازات دانسته اند. نستوریوس اسقف قسطنطنیه در قرن پنجم بودوی لقب «مادر خدا» برای مریم را رد کرد، سیریل اسکندریه ای نامه ای شدیدالحن به نستوریوس نوشت و از وی خواست دوازده «ملعون باد» را امضا کند یعنی دوازده گزاره ای را که سیریل آنها را بیانگر ابداع آمیزاومی دانست محکوم کند. نستوریوس نپذیرفت شورای افسس وی را از مقام اسقفی خلع کرد. نخستین «ملعون باد» در موضوع «مادر خدا» بودن مریم بود. در آن «ملعون باد» آمده بود: اگر کسی اعتراف نکند باکره مقدس، مادر خداست و نیز اگر اعتراف نکند که او در جسم خود کلمه خدا را که جسم گردیده به دنیا آورد ملعون باد (تونی لین، ۹۲ تا ۹۵). پاپ پیوس نهم در سال ۱۸۵۴ م در حکمی که آبستنی بدون آلودگی مریم و پاکی و عصمت وی از گناه نخستین را اعلام نمود در پی تاکید بر ضرورت ایمان قاطع

و پیوسته همه مسیحیان به طهارت مریم نوشت: پس اگر کسی خدای
 خواسته جرات کند و در دل خود به گونه ای دیگر غیر از آنچه مابیان
 کرده ایم، بیاندیشد باید بداند و کاملاً بفهمد که با داوری خویش
 محکوم خواهد شد. وی کشتی ایمانش را درهم شکسته و از وحدت
 کلیسای ساد و افتاده است. افزون بر این، طبق همین
 حکم، اگر با گفتاری انوشتاریا هروسیله دیگر، آنچه را در دلش می
 اندیشد بیان کند، خودش را در معرض کیفرهایی که در قانون مقرر شده
 است قرار خواهد داد (رابرت ای. وان و ورست، ۴۴۸ * جان الدر، ۵۱). پاپ
 در این حکم حتی «اندیشه» ناهمانگ با آبستنی معصومانه مریم
 را محکوم کرده و درهم شکستن ایمان و دورافتادن از کلیسا دانسته
 است و گفتار و نوشتاری غیر از این آموزه پاپی پیرامون مریم مقدس
 را مستحق کیفر قانونی می‌شناسد. اگر اندیشه یا گفتار و نوشتاری که
 با آموزه پاپی درباره پاکی و عصمت مریم مطابق نباشد بی حرمتی
 تلقی شده و مستوجب مجازات باشد قطعاً و به طریق اولی، اهانت به
 آن حضرت، عامل محکومیت و درهم شکسته شدن ایمان و دورافتادن
 از کلیسا و شایسته کیفر و مجازات است. پاپ پیوس دوازدهم
 در نوامبر ۱۹۵۰ م صعود و عروج مریم را در اصول عقاید
 کلیسای قرار داد. در این حکم وی کسانی که جرات انکاریاشک در آن
 ربه خود راه دادند محکوم شدند که «آنها کاملاً از دیانت و ایمان
 کاتولیک دور شده اند» (اینارمولند، ص ۱۸۰). در صورتی که
 تنها پذیرفتن یک ویژگی مریم مقدس مستلزم دوری کامل از دیانت
 و ایمان کاتولیکی باشد، قطعاً و حتماً اهانت به وی چنین وضعی
 بلکه سخت تر از آن را خواهد داشت.

حکم اهانت به مریم مقدس در دادگاه تفتیش عقاید

برخورد و مبارزه بابدعت گذاران، مرتدان، کافران و اهانت کنندگان
 در زمان حضرت عیسی مسیح و رسولان وی آغاز شد و همواره وجود داشته
 و اکنون نیز ادامه دارد. در زمانی که کلیسای رهبری پاپ بزرگ
 ترین قدرت اروپا و جهان مسیحیت بود (دبورا بکراش، ۱۵ و ۱۶ و ۲۳ و ۲۷ *
 سارا فلاورز، ۱۳ و ۱۶ و ۱۷ و ۱۲۰ * مهدی بازرگان، ۳۰ * تونی
 لین، ۱۱ و ۱۴ و ۲۴۱) دادگاه تفتیش عقاید کلیسای با استناد به
 کتاب مقدس (انجیل متی، ۱۸/۸ و ۹ * انجیل مرقس، ۱۰/۴۳ تا ۴۸ * انجیل
 لوقا، ۱۴/۱۵ تا ۲۳ * انجیل یوحنا، ۶/۱۵ * اول قرنتیان، ۶/۱ تا ۳
 * رومیان، ۱۳/۱ تا ۴) و سنت مسیحی (تونی لین، ۸۵ * هانس کونگ، ۹۷ * جان
 لاک، ۹ * دبورا بکراش، ۹ و ۱۱ و ۱۲ و ۴۱ و ۴۲ و ۹۶ و ۱۲۶ * ویلی

دورانت، ۴/۱۰۴۴ و ۱۰۴۵ * هگل، ۷۹) در آغاز قرن سیزدهم به فرمان رسمی پاپ اینوکنتیوس سوم (ویسل دورانت، ۴/۱۰۴۰ و ۱۰۴۸ * دبورا بکراش، ۲۳ و ۲۴) پدید آمد و با حمایت پاپ گری گوری نهم به یک تشکیلات کلیسای بین المللی با قدرت و نفوذ فوق العاده تبدیل شد (دبورا بکراش، ۲۷). این تشکیلات بسیار مجهز و عظیم، با امکانات فراوان کلیسا، تا پایان قرن هجدهم، به صورت آشکار و سراسری با اعمال قدرت پاپ ادامه یافت (م. و. فرآل، ۵۳۲ و ۵۲۳) ولی به تدریج با ضعف قدرت دینوی کلیسا و پاپ محدود شد (دبورا بکراش، ۷ و ۸ و ۱۲۷ و ۱۳۰ و ۱۳۱). دادگاه تفتیش عقاید در این شش قرن با هدایت و نظارت مستقیم پاپ ها استمرار یافت و در این مدت تمام ۷۶ پاپ کلیسای رومی و واتیکان (مجتبی عبدخدایی، ۴۴۵ و ۴۴۶) اصل دادگاه را پذیرفته و رفتار دادگاه را تایید نموده و همواره از آن پشتیبانی کرده اند. بنابراین کارنامه و رفتار این دادگاه شرعی دینی، منبع مهمی برای کشف نظریه مسیحیت درباره دفاع از مقدسات و شناسایی حکم شرعی و مجازات اهانت کنندگان به شخصیت مقدس حضرت مریم است. در فهرست جرم ها و اتهامات زندانیان و کسانی که توسط دادگاه مقدس تفتیش عقاید مجازات شدند، اهانت به مریم مقدس جرم بسیار بزرگ و خطرناک بود (فرانکو مارتینی، ۴۵ * مایکل وایت، ۱۹ * دبورا بکراش، ۱۷ * تونی لین، ۹۲ تا ۹۵ * رابرت ای. وان وورسنت، ۴۴۸ * جان الیاس، ۵۱ * اینار مولنند، ۱۸۰) و کیفر و مجازات سنگین، زندان، شکنجه، زنده سوزاندن، خفه نمودن و سوزاندن و به صلیب کشیدن را در پی داشت (مایکل وایت، ۴۳ * ویسل دورانت، ۴/۱۰۴۶ و ۱۰۵۲ و ۱۰۵۴ و ۱۰۷/۲۷۴ و ۷۲۳ و ۷۳۰ و ۷۶۲ و ۷۳۲ و ۷۳۱ * دبورا بکراش، ۵۷ و ۹۳ و ۱۰۷ تا ۱۱۱ و ۱۱۶ و ۱۱۹ و ۱۲۱ * فرانکو مارتینی، ۲۰۹ * جان بایرناس، ۶۶۵ * وان لون، ۲۷ * آلیستر مک گراث، ۲۱۴ * کارل آرمسترانگ، ۱۷ و ۱۸).

مجازات اهانت به اقانیم سه گانه

اهانت به مریم مقدس اهانت به اقانیم ثلاثه است. از سویی او «کنیز خدا» بود و «ماموریت الهی» داشت، از جانب خدا برگزیده شد و با جان و دل این ماموریت الهی را پذیرفت و مورد لطف خدا قرار گرفت، از سوی دیگر قدرت خدای پدر از راه روح القدس بروی

سایه افکند و آبستنی معصومانه وی بانزول روح القدس بروی تحقق یافت، از جانب دیگر مادر خدا، مادر عیسی مسیح است. از این رو اهانت به مریم مقدس از روی اراده و اختیار و با اطلاع و آگاهی از لوازم آن، در واقع اهانت به اب و ابن روح القدس است و مجازات های اهانت به آنان را خواهد داشت. اهانت به مریم مقدس، حکم گناهکاران (انجیل متی، ۱۹/۵ و ۱۰/۱ و ۲۰ تا ۳۱/۲ و ۳۱ تا ۴۶ * انجیل مرقس، ۷/۱۴ تا ۲۳ * انجیل یوحنا، ۸/۲۱ تا ۲۴ * اول یوحنا، ۳/۴ تا ۸ و ۱۰ و ۱۲ و ۲۲ تا ۲۴ و ۵/۱ تا ۵ و ۱۶ و ۱۷ و ۸/۲۱ و ۲۳ و ۲۴ * اول پطرس، ۴/۱۷ و ۱۸ * دوم پطرس، ۲/۴ و ۳/۱ و ۱۶ و ۱۷ و ۳/۱ و ۳۳ و ۳۴ * دوم قرنتیان، ۱۰/۱ و ۶/۱۳ و ۷/۱) و بدعت (دوم پطرس، ۲/۱ تا ۱۳ * اول قرنتیان، ۱۱/۱۸ و ۱۹ * غلاتی، ۵/۲۰ و ۲۱ * تیطس، ۳/۱۰ و ۱۱) و ارتداد (انجیل متی، ۱۳/۴۱ و ۱۸، ۴۲/۶ و ۸ و ۹ * انجیل مرقس، ۹/۴۲ تا ۴۸ * انجیل لوقا، ۱۷/۱ و ۲ * دوم پطرس، ۲/۱۷ تا ۲۲ * اول تیموتوس، ۴/۱ و ۲ * عبرانیان، ۶/۴ تا ۸) و کفرگویی (سفر لویان، ۲۴/۱۱ و ۱۳ تا ۱۶ و ۲۳ * انجیل یوحنا، ۳/۲۴ تا ۲۶ * اول تیموتوس، ۱/۱۹ و ۲۰ و ۴/۷ و ۸ * دوم تیموتوس، ۴/۱۶ تا ۱۸ * رومیان، ۱/۲۵) و نفی و انکار کتاب مقدس (انجیل لوقا، ۹/۲۶ * انجیل یوحنا، ۱۲/۴۸ * اول پطرس، ۴/۱۷ * دوم قرنتیان، ۴/۴ تا ۴ * دوم تسالوکیان، ۱/۷ تا ۹) را داراست. هم چنین اهانت به مریم مقدس در حکم اهانت به روح القدس است و بدگویی و اهانت به روح القدس بر طبق سخن حضرت عیسی در انجیل از گناهانی است که هرگز بخشیده نخواهد شد (انجیل متی، ۱۲/۳۲ * انجیل لوقا، ۱۲/۱۰) و مطابق گزارش پطرس رسول، دروغ گویی به روح القدس برای آزمایش وی منتهی به مرگ می گردد (اعمال رسولان، ۵/۱ تا ۱۱).

اهانت به مریم مقدس، اهانت به فرزندوی عیسی مسیح است بنابراین شامل آنچه درباره حکم ردّ و انکار فضایل و امتیازات حضرت عیسی مسیح در کتاب مقدس (انجیل متی، ۱۰/۱۴ و ۱۵ و ۳۳ و ۱۱ و ۲۰ تا ۲۴ و ۳۰/۱۲ * انجیل لوقا، ۹/۵ و ۱۱ و ۲۳ * انجیل مرقس، ۶/۱۱ * انجیل یوحنا، ۵/۴۳ تا ۴۶ * اعمال رسولان، ۳/۲۳) و سنت مسیحیت و فتاوی پاپ (جان بایرناس، ۴۶۳ و ۶۴۶ * تونی لینفا، ۸ تا ۸ و ۱۱ و ۱۱۷ و ۱۱۸ و ۱۶۸ * مهدی بازرگان، ۴۸ و ۴۹ و ۵۰ و ۵۶ * جوان اگرییدی، ۱۷۷ تا ۱۸۲ * ویل دورانت، ۴/۱۰۳۹ تا ۱۰۵۰ * دبورا بکراش، ص ۱۹ تا ۲۱) وجود دارد می شود به علاوه تمام آنچه راکه کتاب مقدس (انجیل یوحنا، ۵/۲۲ و ۲۳ و ۸/۲۹ و ۱۰/۲۳ تا ۲۵ * انجیل

متی، ۱۱/۵ و ۱۲/۱۳ و ۵۷/۱۳ * انجیل مرقس، ۴/۶ * انجیل لوقا، ۴/۲۴ * اول
قرننتی، ۱۱/۲۷ تا ۳۱ و ۱۵/۲۵ * اول
یوحنا، ۲/۱۸ و ۱۹ و ۲۲ و ۴/۳ * فیلیپی، ۱۵/۲۵ * اول
تیموتاوس، ۱/۱۲ تا ۱۷) و سنت مسیحیت و آراء پاپ برای اهانت مستقیم
به شخصیت حضرت عیسی مسیح ذکر کرده اندبراهانت کننده به
مادروی جاری است.

منابع :

* انجیل شریف، ترجمه جدید فارسی، (عهد جدید خداوند و نجات دهنده
ماعتیسی مسیح که از زبان یونانی ترجمه شده است) چاپ اول، ۱۹۷۶ م
چاپ دوم ۱۹۷۸ م، چاپ سوم ۱۹۸۱ م، انتشارات انجمن کتاب مقدس، تهران.
* کتاب مقدس (عهد عتیق و عهد جدید که از زبان های اصلی عبرانی
و کلدانی و یونانی ترجمه شده است) ترجمه انجمن کتاب مقدس، چاپ دوم
در ایران، ۱۹۷۸، انجمن کتاب مقدس ایران.

۱ - آرمسترانگ، کارل، زندگینامه، پیامبر اسلام محمد صلی الله
علیه وآله وسلم، ترجمه کیانوش حشمتی، چاپ اول، انتشارات
حکمت، تهران، ۱۳۸۳ هـ. ش ۱۴۲۵ هـ. ق

۲ - آشتیبانی، جلال الدین، تحقیقی در دین مسیح، نشرنگارش،
تهران ۱۳۶۸

۳ - ابطحي، محمد علي، دیاتوک با دانشمندان مسیحی (دین در
جهان معاصر) چاپ اول،
طرح نو، تهران، ۱۳۷۹

۴ - الدر، جان، تاریخ اصلاحات کلیسا، چاپ اول، نورجهان،
تهران ۱۹۴۷ م

۵ - بازرگان، مهدی، گمراهان (حدیثی مفصل از قرون وسطای)
مسیحیت در ارتباط با سوره حمد)، چاپ اول، نهضت آزادی ایران
تهران مهر ۱۳۶۲

۶ - بستانی، بطرس، دایرة المعارف بستانی، چاپ اول،
دارالمعرفه، بیروت، ۱۹۰۰ م

۷ - بکراش، بورا، تفتیش عقاید، ترجمه مهدی حقیقت خواه،
چاپ اول، ققنوس، تهران، ۱۳۸۳

۸ - پالارد، جان، واتیکان و فاشیسم ایتالیا ۳۲-۱۹۲۹، ترجمه
مهدی سحابی، چاپ اول، نشرمرکز، تهران، ۱۳۶۶

- ۹ - توفیقي ، حسين ، آشنایي با اديان بزرگ ، چاپ هشتم ، سمت ، تهران ، بهار ۱۳۸۵
- ۱۰ - تيواري ، كدارنات ، دين شناسي تطبيقي ، ترجمه مرضيه (لوئيز) شنكايي ، چاپ اول ، سمت ، تابستان ۱۳۸۱
- ۱۱ - جوويور ، مري ، درآمدي به مسيحيت ، ترجمه حسن قنبري ، چاپ اول ، مركز مطالعات تحقيقات اديان و مذاهب ، قم ، ۱۳۸۱
- ۱۲ - دانستن ، جي ، لسلي ، آيين پروستتان ، ترجمه عبدالرحيم سليماني اردستاني ، چاپ اول ، موسسه آموزشي و پژوهشي ، امام خميني ، قم ۱۳۸۱
- ۱۳ - دورانت ، ويل و آريل ، تاريخ تمدن ، ترجمه ابوالقاسم طاهري و ديگران ، چاپ هشتم ، شركت انتشارات علمي و فرهنگي ، تهران ، ۱۳۸۱
- ۱۴ - رابرتسون ، آرچيبالد ، عيسي ارسطوره يا تاريخ ، ترجمه حسين توفیقي ، چاپ اول ، مركز مطالعات و تحقيقات اديان و مذاهب قم ، ۱۳۷۸
- ۱۵ - زيبايي نژاد ، محمد رضا ، مسيحيت شناسي مقايسه اي ، چاپ دوم ، سروش تهران ۱۳۸۴
- ۱۶ - شجاعی زند ، عليرضا ، عرفی شدن در تجربه مسیحي و اسلام ، چاپ اول ، انتشارات باز و مركز بازشناسي اسلام و ايران ، تهران ۱۳۸۱
- ۱۷ - عبدخدایي ، مجتبي ، واتيكان (كليساهاي جهاني كاتوليك) ، چاپ اول ، انتشارات بين المللي ، تهران ۱۳۸۲
- ۱۸ - غوری، یوحنا بطرس ، مختصراللاهوت الادبي ، ترجمه از لاتین به عربي توسط یوحنا حبيب الخوري ، چاپ اول ، مطبعة العموميه الكاتوليكيه ۱۸۷۹ م شماره ۱۱۰
- ۱۹ - فاستر، مايكل ب ، خداوندان اندیشه سياسي ، ترجمه جواد شيخ الاسلامي چاپ دوم ، اميركبير، تهران ، ۱۳۶۲
- ۲۰ - فرآل ، م . و ، دادگاه تغيث عقايد (انگريسيون) ، ترجمه لطفعلي بریماني ، چاپ اول ، انتشارات توس ، تهران ، بي تا .

- ۲۱ - فلاورز ، سارا ، اصلاحات ، ترجمه رضایاسایی ، چاپ دوم ،
ققنوس ، تهران ، زمستان ۱۳۸۲
- ۲۲ - کاکس ، هاروی ، مسیحیت ، ترجمه عبدالرحیم سلیمانی
اردستانی ، چاپ اول ، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب
، قم ، ۱۳۷۸
- ۲۳ - کلارک ، دنیس ، زندگانی و تعالیم عیسی مسیح ، ترجمه ط
میکائیلان ، چاپ اول ، دوستاناران ، انتشارات مسیحی ، تهران ،
۱۹۸۰ م.
- ۲۴ - کونگ ، هانس ، تاریخ کلیسای کاتولیک ، ترجمه حسن قنبری ،
چاپ اول ، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب ، قم ،
تابستان ۱۳۸۴
- ۲۵ - گرییدی ، جوان ا ، مسیحیت و بدعتها ، ترجمه عبدالرحیم
سلیمانی اردستانی ، چاپ اول ، موسسه فرهنگی طه ، قم ، پاییز
۱۳۷۷
- ۲۶ - گیربرانت ، آلن ، کلیسای انقلابی ، ترجمه پرویز هوشمند راد
، چاپ اول ، شباویز تهران ، خرداد ۱۳۶۷
- ۲۷ - لون ، وان ، انگیزسیون (تفتیش عقاید) ، ترجمه غلامرضا
سعیدی ، چاپ اول ، هندریک ویلم ، بی جا ، بی تا .
- ۲۸ - لاک ، جان ، نامه ای در باب تساهل ، ترجمه شیرزاد گلشاهی
، چاپ اول ، نشرنی تهران ، ۱۳۷۷
- ۲۹ - لین ، تونی ، تاریخ تفکر مسیحی ، ترجمه روبات آسریان ، چاپ
اول ، نشر و پژوهش فروزان تهران ، ۱۳۸۰
- ۳۰ - مارتینلی ، فرانکو ، تاریخ تفتیش عقاید (تاریخ ، سفاکی
ها ، شکنجه ها و سادیسم ها) ترجمه ابراهیم صدقیانی ، چاپ اول
، جهان رایانه امین ، تهران ، بهار ۱۳۷۸
- ۳۱ - محمدیان ، بهرام و دیگران ، دایره المعارف کتاب مقدس ،
چاپ اول ، روزنو ، تهران ۱۳۸۰
- ۳۲ - مصطفوی کاشانی ، لیلی ، شورای واتیکان دو میعادگاه
کلیسای کاتولیک با تجددگرایی ، چاپ اول ، مرکز مطالعات
فرهنگی بین المللی و انتشارات بین المللی الهدی ، تهران ، ۱۳۷۸
- ۳۳ - مکارم شیرازی ، ناصر و دیگران ، دائره المعارف فقه مقارن
. چاپ اول ، مدرسه الامام علی ابن ابی طالب علیه السلام ، قم
۱۳۸۵

- ۳۴ - مک گراث ، آلیستر، مقدمه ای بر تفکر نهضت اصلاح ایمنی ، ترجمه بهروز حدادی ، چاپ اول ، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب ، قم ، ۱۳۸۲
- ۳۵ - مک گراث ، الیستر، درسنامه الهیات مسیحی ، ترجمه بهروز حدادی ، چاپ اول ، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب ، قم ، پاییز ۱۳۸۴
- ۳۶ - مولند ، اینار ، جهان مسیحیت ، ترجمه محمدباقر انصاری و مسیح مهاجری ، چاپ دوم ، امیرکبیر، تهران ، ۱۳۸۱
- ۳۷ - میشل ، توماس ، کلام مسیحی ، ترجمه حسین توفیقی ، چاپ اول ، مرکز تحقیقات ادیان و مذاهب قم ، ۱۳۷۷
- ۳۸ - ناس ، جان بایر، تاریخ جامع ادیان ، (با ویرایش جدید) ، ترجمه علی اصغر حکمت ، ویرایش پرویز تابکی ، چاپ شانزدهم ، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی ، تهران بهار ۱۳۸۵
- ۳۹ - وان وورست ، رابرت ای ، مسیحیت از لابه لای متون ، ترجمه جواد باغبانی و عباس رسول زاده ، چاپ اول ، مرکز انتشارات آموزشی و پژوهشی امام خمینی ، قم ، ۱۳۸۴
- ۴۰ - وایت ، مایکل ، پاپ و مرد مرتد (زندگی حقیقی جوردانو برونو) ، ترجمه فروغ پوری‌آوری ، چاپ اول ، انتشارات روشنگران و مطالعات زنان ، تهران ۱۳۸۴
- ۴۱ - ویر، کالیستوس ، سنت از دیدگاه مسیحیت (مقدمه ای بر شناخت مسیحیت) ترجمه همایون همی ، چاپ اول ، نقش جهان ، تهران ۱۳۷۹
- ۴۲ - هاکس ، جیمز، قاموس کتاب مقدس ، چاپ اول ، مطبعه آمریکایی ، بیروت ۱۹۲۸ م
- ۴۳ - هاینس دشنر، کارل ، فاشیسم و کلیسا ، ترجمه مهدی ثامنیه ، چاپ اول ، انتشارات محقق ، مستند بهار ۱۳۸۰
- ۴۴ - هگل ...، استقرار شریعت در مذهب مسیح ، ترجمه باقرپرهام ، چاپ اول ، نشرآگه ، تهران ، ۱۳۶۹
- ۴۵ - هیوم ، رابرات ا ، ادیان زنده جهان ، ترجمه عبدالرحیم گواهی ، چاپ سیزدهم ، دفتر نشر فرهنگ اسلامی ، تهران ۱۳۸۳